



UKRAYNA KRİZİ SONRASI FRANSA DIŞ POLİTİKASININ AVRUPALILAŞMASI* EUROPEANIZATION OF FRANCE FOREIGN POLICY AFTER THE UKRAINE CRISI

Ömer UĞUR**
Metin AKSOY***

Öz

Avrupa düzeyinde ortak bir dış politika geliştirme isteği, Avrupa bütünleşme sürecindeki en sorunlu alanı temsil etmektedir. Üye ülkeler, AB'nin ekonomik işbirliğinin ötesine geçerek federal bir yapıyı çağrıştıran kurumsal yapılanmalara uzun yıllar çekinceyle yaklaşmışlardır. Bu nedenle Maastricht Antlaşması'na kadar olan süreçte dış politika konularının Avrupa bütünleşme süreçlerinin içerisinde yer almasını engellemişlerdir. Fakat İki Kutuplu Sistem'in sona ermesiyle kaotik uluslararası konjonktürde üye ülkelerin - büyük üye ülkeler de dâhil olmak üzere- tek taraflı davranarak ulusal çıkarlarını gerçekleştirmeleri çok mümkün gözükmemiştir. Bu durum, uluslararası politikada ulusal çıkarlarını maksimize etmek isteyen üye ülkelerin AB düzeyindeki dış politika işbirliğinin önünü açmıştır. Nitekim Maastricht Antlaşması ile dış politika alanı ilk defa AB'nin kurumsal yapısı içinde bulunan ortak politikalarından birine dönüşmüştür. Nitekim Maastricht sonrası süreçte AB düzeyinde üye ülkeler arasındaki etkileşimler ve bilgi paylaşımlarının artmasıyla dış politikanın ulus devlete özgü karakteristiğinde bir çözülme olmasa da önemli bir değişim yaşanması söz konusu olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, bu çalışma, AB düzeyinde oluşturulan dış politikanın Fransa Dış politikası üzerindeki etkilerini inceleyecektir. Bunu yaparken, Fransa'nın dış politikasının AB dış politikasına yakınlaşp yakınlaşmadığı eğer yakınlaştysa bunu nasıl ve hangi koşullar altında gerçekleştirdiği son dönemde Avrupa bütünleşmesi ve güvenliğine yönelik en büyük tehditlerden birini oluşturan Ukrayna krizi sürecinde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Fransa, Dış Politika, Avrupa Birliği, Avrupalılaşıma.

Abstract

The desire to develop a common foreign policy at European level represents the most clouded zone in the European integration process. The member states have had an abstaining approach for so many years toward the institutional construction which recalls a federal structure by having moved beyond the EU's economic cooperation. Therefore, they have been excluding foreign policy issues out of the European integration process during the time course until the Maastricht Treaty. However, following the Bipolar System coming to an end, it did not appear likely at all that member states -including those which are greater- were going to accomplish their national interests by acting unilaterally. This fact has led the way for the member states which were willing to maximize their national interests in international politics foreign to a policy co-operation at the EU level. Indeed, with the Treaty of Maastricht, the area of foreign policy has turned into one of the common policies that exist within the institutional structure of the EU for the first time. Thus, the national characteristic of foreign policy is observed to have gone through a remarkable change -without a total dissolution though- by the rise in interactions and information sharing amongst the member states at EU level throughout the post-Maastrich Treaty process. In this sense, this paper will examine the effects of the foreign policy generated at the EU level on French foreign policy. Meanwhile, it is going to be examined whether the French foreign policy has come closer to the EU foreign policy; and if the answer is yes, in what ways and under what circumstances it has done so throughout the Ukraine crisis which has recently been constituting one of the greatest threats against the European integration and security.

Keywords: France, Foreign Policy, The European Union, Germany, Europeanization.

Giriş

Avrupa düzeyinde ortak bir dış politika geliştirme isteği, Avrupa bütünleşme sürecindeki en sorunlu alanı temsil etmektedir. Bütün ulus devletlerde olduğu gibi, dış politika alanı üye ülkeler için de halen ulusal egemenliğin vazgeçilmez bir unsuru olarak görülmektedir. Üye ülkeler, başta ekonomi olmak üzere birçok konuda egemenlik yetkilerini AB'ye devretmiş olsalar da uluslararası ilişkilerdeki geleneksel ve realist devlet anlayışına bağlı olarak dış politika ve güvenlik politikalarını kendi egemenlik alanları içinde tutmak istemektedirler. Çünkü Westphalia Barış'ından itibaren uluslararası ilişkilerin temel aktörleri, ulusal çıkarlarını maksimize etmek isteyen ulus devletlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla üye ülkeler, uluslararası ilişkilerdeki bu konumlarını korumak ve ulusüstü hedefler uğruna ulusal çıkarlarından feragat etmemek için AB'ye bu yetkilerini devretmekten kaçınmaktadırlar. Üye ülkeler, AB'nin ekonomik işbirliğinin ötesine

* Bu makale, Ulusal Dış Politikaların Avrupalılaşıması: Ukrayna Krizi Çerçevesinde Almanya ve Fransa Örneği adlı doktora tezinden türetilmiştir.

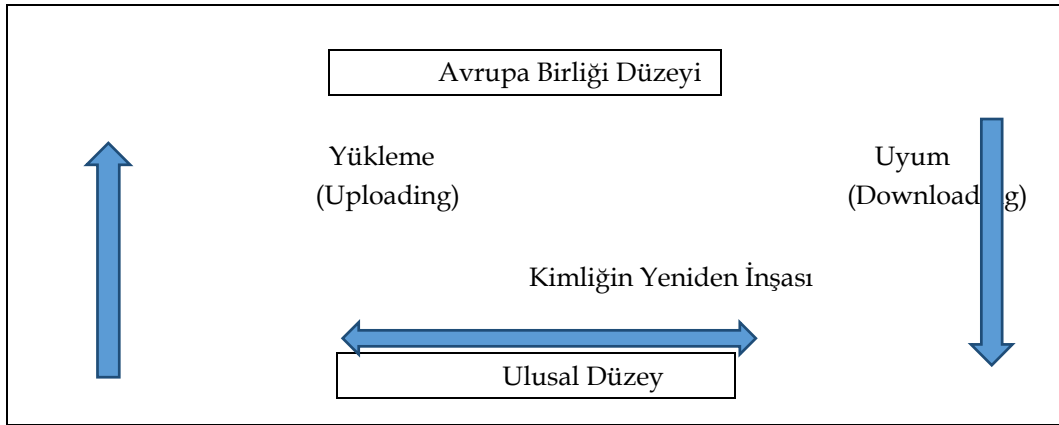
** Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, omerugur@gumushane.edu.tr

*** Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, metinaksoy@hotmail.de

geçerek federal bir yapıyı çağrıştıran kurumsal yapılanmalara uzun yıllar çekinceyle yaklaşmışlardır. Bu nedenle Maastricht Antlaşması'na kadar olan süreçte dış politika konularının Avrupa bütünleşme süreçlerinin içerisinde yer almasını engellemişlerdir. Fakat İki Kutuplu Sistem'in sona ermesiyle kaotik uluslararası konjonktürde üye ülkelerin -büyük üye ülkeler de dâhil olmak üzere- tek taraflı davranarak ulusal çıkarlarını gerçekleştirmeleri çok mümkün gözükmemiştir. Bu durum, uluslararası politikada ulusal çıkarlarını maksimize etmek isteyen üye ülkelerin AB düzeyindeki dış politika işbirliğinin önünü açmıştır. Nitekim Maastricht Antlaşması ile dış politika alanı ilk defa AB'nin kurumsal yapısı içinde bulunan ortak politikalarla birine dönüşmüştür. Maastricht Antlaşması ile dış politika alanında AB düzeyinde belirgin yönetim yapılarının ve düzeylerinin ortaya çıkması AB üyesi ülkelerin ulusal politika alanlarının artan bir şekilde Avrupa düzeyinde politika yapımının konusu haline gelmesine neden olmuştur. Nitekim Maastricht sonrası süreçte AB düzeyinde üye ülkeler arasındaki etkileşimler ve bilgi paylaşımlarının artmasıyla dış politikanın ulus devlete özgü karakteristiğinde bir çözülme olmasa da önemli bir değişim yaşanması söz konusu olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, bu çalışma, AB düzeyinde oluşturulan dış politikanın Fransa Dış politikası üzerindeki etkilerini inceleyecektir. Bunu yaparken, Fransa'nın dış politikasının AB dış politikasına yaklaşımını ve yaklaşmadığı eğer yakınlığıysa bunu nasıl ve hangi koşullar altında gerçekleştirdiği son dönemde Avrupa bütünleşmesi ve güvenliğine yönelik en büyük tehditlerden birini oluşturan Ukrayna krizi sürecinde incelenecektir.

1. Dış Politikaların Avrupalılaşma Süreçleri

Dış Politikaların Avrupalılaşma süreçleri genel olarak AB düzeyi ile ulusal düzeyin birbirini etkiledikleri bir süreç olarak görülmektedir (Juncos ve Pomorska, 2006; Major, 2005; Wong, 2006; Wong ve Hill, 2011). Bu bağlamda, "ulusal dış politikaların Avrupalılaşması, hem politik yakınlığa hem de üye ülkelerin politikalarının Avrupa politikası haline geldiği bir değişim sürecine gönderme yapmaktadır" (Wong ve Hill, 2011, 4). Bu nedenle ulusal dış politikaların Avrupalılaşmasının değerlendirilmesinde top-down (yukarıdan aşağı) ve bottom-up (aşağıdan yukarı) yaklaşımları birlikte kullanılır. Nitekim Avrupa düzeyi ve ulusal düzeyler arasındaki etkileşimlerin ulusal dış politika tercihlerinin AB'ye taşınması ve AB dış politikasının ulusal düzeylere yüklenmesi temelinde gerçekleştiği varsayılmaktadır (Wong ve Hill, 2011; Wong, 2006; Gross, 2009; Flers ve Müller, 2012). Böylece ulusal dış politikanın Avrupalılaşmasının, diğer politika alanlarından farklı olarak iki yönlü bir etkileşimin sonucu olduğu söylenebilir.



Şekil 1. Ulusal Dış Politikaların Avrupalılaşmasının Boyutları

Kaynak: Gross, Eva (2009) *The Europeanization of National Foreign Policy: Continuity and Change in European Crises Management*, Basicstoke: Palgrave Macmillan.

1.1. Avrupalılaşmanın Yukarıdan Aşağı Boyutu

Avrupa düzeyindeki siyasal yapıların ve politikaların ulusal düzeye taşınması olarak nitelendirilen yukarıdan aşağı yaklaşımı, üye ülkelerin AB standartlarına, normlarına ve kurumlarına uyum sağlama sürecini ifade eder (Börzel ve Risse, 2003; Radaelli, 2003; Wong ve Hill, 2011; Cowles v.d. 2001). Bu yaklaşım çerçevesinde AB bütünleşme süreci ve AB düzeyindeki gelişmeler, üye ülkelerin politikaları üzerinde bir uyum baskısı oluşturarak AB politikalarına uyum yönünde bir değişimin yaşanmasına önyak olmaktadır. Fakat dış politika alanında Avrupalılaşmanın bu boyutu, sert uyum mekanizmalarına sahip hiyerarşik Topluluk politikalarının aksine ulusal uyum için daha yumuşak mekanizmalar öngörmektedir. Bunun temel nedeni ise üye ülkelerin, AB düzeyinde dış politikanın oluşturulmasında ve uygulanmasında hala temel aktör olarak görülmesidir (K. Smith, 2014, 8). Bundan dolayı dış politikanın Avrupalılaşması sürecinde,



Avrupa düzeyi ile ulusal düzey arasındaki uyum derecesinin, üye ülkeler üzerinde her durumda diğer AB politika alanları kadar etkili olması beklenmez.

1990'lerde AB'nin kurumsal dış politika kapasitesinde ve politika alanında hızlı bir büyüme gerçekleşmiş ve üye ülkeler dış politika konularında 'tek sesliliğin' sağlanması için egemenlik haklarının bir kısmını belirli şartlar altında AB kurumlarına devretmiştir (Ginsberg, 2001). Bu gelişme, "üye ülkelerin kendi tercihlerinden çok uluslararası sistemde meydana gelen yapısal değişimler -Soğuk Savaşın sona ermesi, Balkanlardaki istikrarsızlıklar ve genişleme sürecinin getirdiği güvenlik sorunları- sonucunda ortaya çıkmış" (Tonra ve Christiansen, 2004, 2) ve üye ülkelerin, AB düzeyindeki dış politika inşa sürecinden daha fazla etkilenmesine neden olmuştur. Bu gelişme ekseninde 1992 yılında AB düzeyindeki dış politika koordinasyonunun ODGP rejimi altında kurumsallaşması, üye ülkelerin, üyelik gereksinimlerini karşılama noktasında ulusal dış politikalarını Avrupa düzeyinde oluşan politikalar ile uyumlaştırmasına da zemin hazırlamıştır. Böylece bir yandan AB düzeyinde dış politika sürecinin kurumsallaşması, diğer yandan AB düzeyinde dış politika yapımı sürecine üye ülkelerin katılımı, zamanla üye ülkeler ve AB kurumları arasında ortak normların oluşmasını ve bu anlamda bir yakınlaşmanın (*convergence*) ortaya çıkmasını mümkün kılmıştır (Wong, 2006, 12).

1.2. Avrupalılaştırmanın Aşağıdan Yukarı Boyutu

AB, üye ülkelerin ulusal dış politikalarını, Avrupalılaştırmanın başlıca faktörü olan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) çerçevesinde yeniden ele almaktadır. Ulusal dış politikaların Avrupalılaştırılması, ODGP ile ivme kazanmış olmasına rağmen üye ülkelerin ulusal dış politikaları ve ODGP arasındaki ilişkinin niteliği konusunda şüpheler vardır. Hix ve Goetz'e göre (2000), AB dış politikasının hükümetlerarası niteliği ve ODGP'nin zayıf kurumsal yapısı, ulusal politikalar üzerinde sınırlı bir etki yaratır. Özellikle AB üyesi ulus devletlerin dış politika alanını son derece hassas bir alan olarak görmeleri, Avrupalılaştırmanın üye ülkelere olan etkisini sınırlandırmaktadır (Gross, 2007, 7). Ancak yukarıda da belirtildiği gibi, üye ülkelerin AB dış politika sürecine katılmaları, bu ülkelerin dış politika tercihlerini AB düzeyine taşımalarını da zorunlu kılmaktadır. Çünkü siyasal bütünleşmenin sağlanması için dış politikaya ve güvenliğe ilişkin hususlar, Maastricht Antlaşması'nda geniş kapsamlı bir şekilde hukuki bir boyut kazanmıştır. Bundan dolayı üye ülkeler ve AB arasında özellikle dış politika alanında daha yüksek uyumsuzluğun ortaya çıkması ve bu çerçevede üye ülkelerin bir uyum baskısı ile karşı karşıya kalması muhtemeldir. Héritier'in (2001) de belirttiği gibi, üye ülkeler uyum baskısı ve uyum maliyetini en aza indirmek için kendi ulusal (dış) politika tercihlerini ve çıkarlarını Brüksel'e taşımaya çalışmaktadırlar.

Avrupalılaştırmanın aşağıdan yukarı boyutu, bir üye ülkenin ulusal dış politikasının, AB'nin ortak dış politikasının gelişimine katkısı ve etkisinin derecesi ile ilişkilendirilir (Tsardanidis ve Stavridis, 2005; Gross, 2009; Flers ve Müller, 2012). Bu yaklaşıma göre "Avrupalılaştırma, sadece AB birleşme sürecine ya da üye ülkelere olan etkileri değil -ulusal düzeyde AB'nin içselleştirilmesi-, aynı zamanda ulusal dış politika pozisyonlarının AB düzeyinde nasıl Avrupalılaştığını veya AB'leştiğini içermektedir" (Tsardanidis ve Stavridis, 2005, 221). Avrupalılaştırma, üye ülkelerin belirli politika kalıplarını, fikirlerini ve iş yapma tarzlarını Avrupa Birliği düzeyine taşıdıkları bir yapı arz eder (Wong, 2006; Wong, 2011; Tsardanidis ve Stavridis, 2005; Gross, 2009). Sürecin temel aktörleri olan üye ülkeler, kendi ulusal tercihlerini proaktif olarak ulusal düzeyden AB düzeyine taşımayı amaçlamaktadırlar. Bir üye ülke için bunun potansiyel faydaları, uluslararası sistemde kendi ulusal etkinliğini artırmak, tartışmalı uluslararası problemler karşısında risk maliyetlerini azaltmak ve AB'nin uluslararası arenadaki güçlü varlığından kaynaklanan fırsatları kullanmaktır.

1.3. Dış Politikada Avrupalılaştırmanın Mekanizmaları

Avrupalılaştırma, bu süreçlerin işlerliğini açıklayabilmek için üç mekanizma belirlemiştir (Wong, 2006; Flers ve Müller, 2012; Pomorska, 2008). Bu mekanizmaların gündeme gelmesi yine AB dış politikasının hükümetlerarası yapısından kaynaklanmıştır. AB düzeyinde üye ülkeleri dış politikaya yönlendirecek ve zorlayacak bir yapı yoktur. Bu da AB dış politikasının nasıl yapıldığını açıklamayı güçleştirmektedir. Dolayısıyla Avrupalılaştırmanın bu mekanizmaları, üye ülkelerin neden AB dış politikasına yöneldiklerini ve hangi şartlar altında AB dış politikasına uyum sağladıklarını izah etmeye yardımcı olmaktadır. Bu mekanizmalardan birincisi, dış politika elitlerinin sosyalleşmesidir (Wong, 2006; Wong ve Hill, 2011; Pomorska, 2008). Maastricht'ten sonra dış politika alanının AB düzeyinde yer almaya başlamasıyla ulusal dış politika elitleri sürekli etkileşim içinde olmuşlardır. Elitlerin etkileşimleri ve bilgi paylaşımları, AB düzeyinde ortak dış politika kararlarının alınmasını kolaylaştırmıştır. Çünkü bu elitler, AB düzeyinde elde ettikleri bilgileri ve tecrübeleri ulusal düzeye aktararak üye ülkenin dış politika yapma sürecine yönelmesini sağlamaktadırlar (Flers ve Müller, 2012, 24).



İkincisi ise öğrenme ve ders çıkarmadır (Baun ve Marek, 2013; Flers ve Müller, 2012). AB düzeyinde ortak bir dış politika inşa edilse de üye ülkeler dış politika konularına temkinli yaklaşmaktadırlar. Dolayısıyla AB düzeyindeki dış politika kurumları ve süreçlerinin deneme yanılma yoluyla gelişmesi ve büyümesi söz konusu olmaktadır. Buna göre AB düzeyindeki politika süreçlerinin ve kurumsal yapıların üye ülkeleri olumsuz etkileyecek derecede yetersiz kalması durumunda üye ülkeler, AB düzeyinde yeni oluşumlara gitmeye sıcak bakmaktadırlar. Üye ülkeler, AB dış politikasının uluslararası politikadaki eksikleri ortaya çıktıkça yeni süreçleri başlatmaktadır. Avrupalılaştırmanın üçüncü ve son mekanizması ise uyum baskısıdır (Cowles v.d. 2001; Börzel ve Risse, 2003). Aslında bu mekanizma, üye ülkelerin AB düzeyinde bağlayıcı kararlar almasıyla işlerlik kazanmaktadır. Maastricht'in ardından üye ülkelerin AB dış politikası kapsamında birçok bağlayıcı karar alması, uyum baskısını da ulusal dış politikaların Avrupalılaşmasında önemli bir mekanizma haline getirmiştir. Buna bağlı olarak üye ülkeler, AB düzeyinde oluşan uyum baskısıyla karşı karşıya kaldıktan sonra bunu azaltabilmek için kendi dış politika tercihlerini AB düzeyine transfer etmeye daha istekli olmaktadır (Tsardanidis ve Stavridis, 2005, 221).

2. Fransa'nın Ukrayna Dış Politika Gündemi

Fransa, tıpkı diğer birçok AB üyesi ülke gibi soğuk savaş sonrasında Rusya ile iyi ilişkiler geliştirerek onun Avrupa bütünleşmesi çerçevesinde siyasal ve ekonomik dönüşümünü desteklemiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde Rusya'nın Avrupa işlerinden uzak tutulması, Fransa tarafından Avrupa güvenliği ile ilgili tarihi bir hata olarak algılanmıştır. Bu nedenle Sovyet sonrası dönemde AB'nin Rusya ile güven esasına dayanan dengeli bir işbirliği kurmasına destek vermiştir. Bunun da ötesinde Fransa'nın Rusya ile yakın ilişki kurmak istemesi, esas itibarıyla uluslararası ortamda kendi konumunu güçlendirme arzusunun kaynağıdır (Leonard ve Popescu, 2007, 31). Çünkü Fransa, nükleer güce sahip ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Daimi Üyesi (BMGK) olan Rusya'yı ABD'nin dünyadaki hegemonyasına karşı önemli bir müttefiki olarak görmüştür. Bu bağlamda Soğuk Savaş sonrası Fransa ve Rusya arasındaki siyasal ilişkiler önemli bir gelişme göstermiştir. Fakat iki ülke arasında siyasal konularda kurulan iyi ilişkiler, ekonomik alan için geçerli değildir. Enerji sektöründe bir yakınlaşma gerçekleşse de Fransa, sahip olduğu nükleer güç ve Nijerya, Cezayir gibi ülkelerden sağladığı enerji kaynakları sayesinde diğer AB üyesi ülkelerin tersine Rusya'ya bağımlı bir ülke haline gelmemiştir (Leonard ve Popescu, 2007, 31-32).

Fransa'nın kendi ulusal çıkarlarına bağlı olarak Rusya ile geliştirdiği ilişkilerini, AB düzeyine taşıyarak daha da güçlendirmeye çalıştığı görülmektedir. Nitekim Ukrayna Krizi'ne kadar Rusya'ya karşı oluşturulan politikalarda Almanya ile birlikte -Almanya daha önemli bir konuma sahip olsa da- Fransa'nın önemli bir etkisi vardır (Schmidh-Felzmann, 2008; 2014). Dolayısıyla Rusya'nın Ukrayna'ya askeri yöntemleri de içeren müdahalesi, Alman dış politikasında yol açtığı kadar Fransız dış politikasında da değişikliklere neden olmuştur. Ancak Fransa'nın Ukrayna Krizi'ne olan yaklaşımı Almanya'nunkinden farklıdır. Almanya gibi Fransa da Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesinin kabul edilemez bir durum olduğunu düşünmekte ve bunu, soğuk savaşın sona ermesinden bu yana Avrupa güvenliğini tehdit eden en önemli gelişme olarak görmektedir. Almanya'dan farklı olarak krize ekonomik yaptırımlar olmaksızın siyasal bir çözüm bulunabileceği konusunda uzun süre ısrarcı olmuştur (Bruneau, 2015). Fransa'nın bu yaklaşımı, Rusya ile ekonomik ilişkileri olan üye ülkelerde görüldüğü üzere ekonomik kaygılardan kaynaklanmamıştır. Fransa, Almanya ve İtalya gibi Rusya ile ekonomik açıdan yoğun bir ilişki içinde değildir ve Rusya'nın enerji kaynaklarına da birçok AB üyesi ülke kadar ihtiyaç duymamaktadır. Fakat Fransa, ekonomik yaptırımların Rusya ile olan ikili siyasal ilişkilere zarar vereceğini, bunun da ulusal çıkarları üzerinde olumsuz yansımaları olacağını düşünmüştür. Zira Fransa'nın BMGK daimi üyesi olan Rusya ile ulusal çıkarları açısından daha önemli gördüğü Suriye ve İran gibi diğer uluslararası krizlerde işbirliği içinde hareket ettiği görülmektedir.

Fransa, AB üyesi ülkeler içinde dış politika hedefleri en yüksek olan ülkeler arasındadır (Guehenno, 2014; Terpan, 2015; Tertrais, 2014). Ancak Ukrayna Krizi'nde Fransa'nın yüksek bir dış politika hedefinin olduğunu söylemek oldukça zordur. Bu durumun iki nedene dayandığı görülmektedir. Birincisi, Fransa'nın ulusal dış politika öncelikleri arasında Ukrayna'nın yer almamasıdır. Almanya'dan farklı bir şekilde Fransa, Ukrayna Krizi'ni kendi ulusal çıkarları açısından -en azından krizin ilk dönemlerinde- bir tehdit olarak görmemiştir. Fransa için böyle bir algının ortaya çıkmaması, onun Almanya gibi Doğu Avrupalı ülkelerle siyasal, ekonomik ve kültürel olarak yakın bir işbirliğine sahip olmamasından kaynaklanmıştır (Speck, 2015a). Dahası Fransa, Ukrayna Krizi'nin meydana gelmesinde Rusya'dan çok Ukrayna devlet başkanı Yanukoviç'in verdiği kararın etkili olduğunu düşünmüştür. Bu nedenle Fransa, Rusya'ya karşı gerekli dış politika önlemlerinin alınmasını ulusal çıkarlarına aykırı bulmuştur. İkincisi, Avrupa'da yaşanan son ekonomik kriz, Fransa'nın AB düzeyindeki konumunu olumsuz etkilemiştir. Fransa, yaşanan krizden dolayı ulusal politika konularına yoğunlaşmış ve buna bağlı olarak AB düzeyinde ulusal çıkarlarını temsil etmeyen



dış politika konularını bir süre gündemine al(a)mamıştır (Nougayrede, 2015). Dolayısıyla Ukrayna Krizi, AB düzeyindeki ortak dış politikayı belirlemek üzere Fransa'yı harekete geçirerek -krizin başlangıç aşamasında- bir dış politika sorununa dönüşmemiştir.

Fakat Ukrayna'daki krizin boyutunun Kırım'ın ilhakı ve M17 sefer sayılı uçağın düşürülmesi sonrasında dramatik bir şekilde değişmesiyle Fransa AB dış politikasının dışında kalamayacağını anlamıştır. Ukrayna Krizi'nde AB'nin Rusya'ya karşı etkili bir aktör olarak ortaya çıkması, AB'nin önemli bir ülkesi olan Fransa'yı harekete geçirmiştir. Zaten son yıllarda AB'ye liderlik etme konusunda sorun yaşayan Fransa, Ukrayna Krizi'nde sürecin dışında kalarak bu durumu daha da pekiştirmek istememiştir (Larsen, 2014, 27). Bu bağlamda krizin doğrudan Avrupa güvenliği ve istikrarını tehdit etmesi, AB düzeyindeki konumunu tehlikeye düşen Fransa'nın krizin çözümü konusunda AB içindeki en güçlü ortağı olan Almanya ile birlikte yol almasını zorunlu hale getirmiştir (Larsen, 2014; Schmidt-Felzmann, 2015). Aksi takdirde Fransa'nın hem AB içindeki hem de dünya siyasetindeki prestijinin önemli oranda sarsılacağı düşünülmüştür. Ulusal prestijine önem veren Fransa, Ukrayna Krizi'nin diplomatik yollarla çözülmesi için AB düzeyinde dış politika oluşturma sürecinde aktif bir rol alma gereği duymuştur. Ukrayna Krizi'ne ve Doğu Avrupa'ya Almanya ve Polonya kadar hassas yaklaştığını söyleyemeyeceğimiz Fransa, Rusya'ya karşı ekonomik yaptırımlar yerine vize ve ortaklık anlaşması gibi daha alt düzeyde ve müzakereleri önceleyen yaptırım kararlarının alınması için kendi tercihlerini AB düzeyine taşımaya çalışmıştır. Bunun nedeni aynı zamanda Fransa'nın Rusya ile tek başına karşı karşıya gelmek istememesidir. Ancak Almanya'nın Fransa'ya göre daha etkili olması, Fransa'nın AB düzeyindeki dış politika tercihlerini de kapsayan ama bunların daha da ötesine geçen dış politika kararları alınması sonucunu doğurmuştur. Buna rağmen Fransa'nın diplomatik süreçlere odaklanarak taraflar arasında ateşkesi sağlamayı amaçlaması onu Almanya ile birlikte Ukrayna Krizi'nin önemli aktörlerinden biri haline getirmiştir.

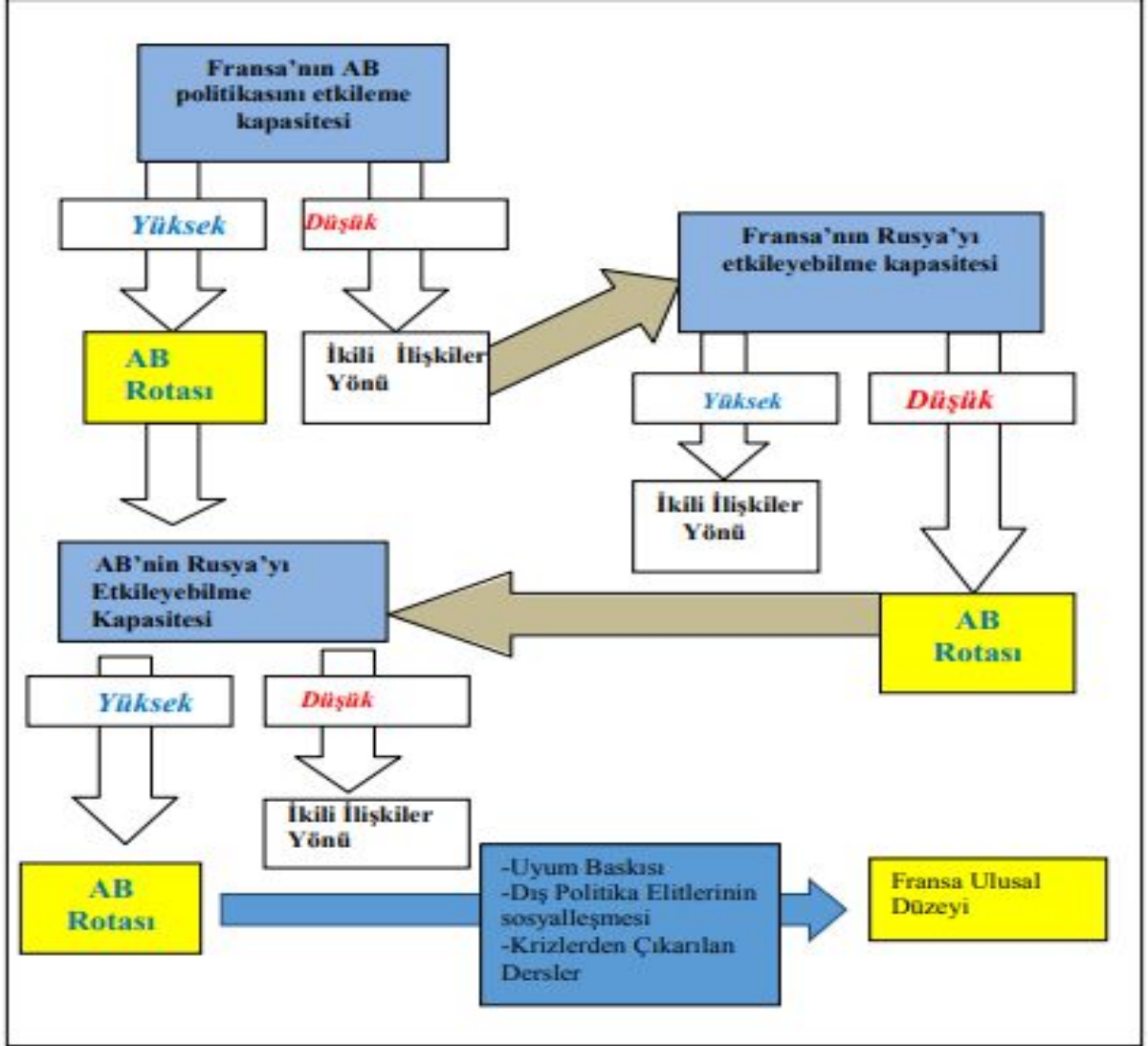
3. Fransa Dış Politikasının Avrupalılaşması

Ukrayna Krizi çerçevesinde AB düzeyinde Rusya yönelik izlenecek dış politika, Almanya'nın dış politikasında olduğu gibi, Fransa'nın dış politikası üzerinde de bir Avrupalılaşma etkisi ortaya çıkarmıştır. Fransa'nın ulusal dış politikası üzerinde ortaya çıkan bu etki, Maastricht Antlaşması'ndan sonra dış politikanın AB'nin ortak politikalarından bir haline gelmesinden kaynaklanmıştır. Ancak daha önce de belirtildiği gibi, Maastricht Antlaşması AB dış politikasını üye ülkelerin kontrolünde tutmaya devam etmiştir. Bu nedenle AB düzeyde bir dış politikanın üye ülkelerin dış politikalarına etki edebilmesi için bütün üye ülkeler tarafından kabul edilmesi gerekmektedir (Bindi, 2010; Gross, 2009; Keukeleire ve Delreux, 2014). Eğer üye ülkeler her hangi bir nedenle AB dış politikasına katılmıyorlarsa bu durumda AB düzeyinde bir dış politika kararı alınması zordur. Bu durumda ise üye ülkelerin dış politikalarının Avrupalılaşması mümkün olmamaktadır. Bu bağlamda büyük üye ülkeler -özellikle Fransa gibi egemenlik hassasiyeti gösterenler- AB düzeyindeki politika oluşumunda ulusal tercihlerini ve çıkarlarını göz önüne alırlar. Bu ülkeler kendi ulusal tercihleri ve çıkarları çerçevesinde AB dış politikasını şekillendirebildikleri durumlarda AB dış politikanın oluşumuna destek vermektedirler. Buna karşın eğer AB dış politikasını etkileyebilme güçleri söz konusu değilse daha çok ikili ilişkiler çerçevesinde uluslararası politikada hareket etmeyi tercih etmektedirler (Schmidt-Felzmann, 2008, 172).

Ukrayna Krizi'nde, Fransa'nın kendi tercihleri etrafında AB dış politikasını etkilemesi çok muhtemel gözükmemiştir (Speck, 2015a; 2015b; Nougayrede, 2015; Vitkus, 2015; Larsen, 2014). Bunun temel sebebi ise Fransa'nın son dönemde yaşamış olduğu ekonomik kriz ve ülke içinde artan terör olayları karşısında daha fazla içişleri ile uğraşmasıyla ilgilidir. Bununla birlikte Ukrayna'nın ve Doğu Avrupa konularının Fransız dış politikası için ikincil derece önem taşınması AB düzeyinde Fransa'nın etkili bir aktör olmasını engellemiştir (Nougayrede, 2015, 11). Bu nedenlerle Fransa'nın Ukrayna Krizi'nde AB dış politikasını etkilemesi çok düşük düzeyde kalmıştır. Aşağıdaki şekilde de görülebileceği üzere, bu gibi durumlarda Fransa, egemenlik haklarının AB tarafından kısıtlanmaması için ikili ilişkileri kullanmayı tercih etmektedir. Başka bir ifadeyle sahip olduğu uluslararası statüye ve diplomatik kapasiteye güvenerek ikili ilişkiler çerçevesinde ulusal tercih ve çıkarlarını en üst düzeye çıkarmaya çalışmaktadır (Schmidt-Felzmann, 2008, 172). Nitekim Fransa, AB düzeyine ulusal tercihlerini taşımada başarısız olunca, Rusya ile olan ikili ilişkileri çerçevesinde Ukrayna Krizi'ne müdahil olmak istemiştir. Fransa, Gürcistan'da yaşanan krizde olduğu gibi Rusya ile olan ikili ilişkilerini kullanarak Ukrayna'daki çatışmaları sonlandırmaya çalışmıştır. Ancak Ukrayna'da çatışmalar sonlanmadığı gibi, daha da artması üzerine Fransa tekrardan Rusya'yı etkilemeye bilme kapasitesi daha yüksek olan AB dış politikasına yönelmiştir.

Bu bağlamda Fransa'nın AB dış politikasına yönelmesi onun dış politikasının etkilenmesini de beraberinde getirmiştir. Zira Fransa'nın ulusal tercihlerini, Almanya gibi AB düzeyine taşıyamamış olması, AB düzeyinde oluşan dış politikadan daha fazla etkilenmesine neden olmuştur (Speck, 2015b; Larsen, 2014).

Bu doğrultuda Fransa Ukrayna Krizi'nde AB politikasına uyum sağlamaya başlamıştır. Egemenlik konusunda oldukça hassas olan Fransa'nın Rusya konusunda AB politikasına uyum sağlaması, Rusya'ya karşı tek başına hareket etmenin maliyetlerinin yüksek olması ve krizin Avrupa'nın güvenliğini doğrudan tehdit etmesinden kaynaklanmıştır (Schmidt-Felzmann, 2015, 49-50). Dolayısıyla Fransa her ne kadar Rusya'ya karşı kendi politikalarını AB düzeyine taşıyamamış olsa bile bu iki konuda önemli kazanımlar elde edeceği için AB dış politikasına uyum sağlamaya başlamıştır. Bu şekilde ulusal dış politikasının Avrupalılaşması söz konusu olabilmektedir. Fransa'nın ulusal dış politikasının Avrupalılaşması ise aşağıdaki şekilde de gösterildiği üzere, AB düzeyinde oluşan dış politikanın oluşturduğu uyum baskısı, ulusal dış politika elitlerinin sosyalleşmesi ve Gürcistan Krizi'nden çıkardığı dersler çerçevesinde meydana gelmiştir.



Şekil 2. Fransa Ulusal Dış Politikasının Avrupalılaşması

Kaynak: Schmidt-Felzmann, Anke (2011) *With or Without the EU? Understanding EU Member States' Motivations for Dealing with Russia at the European or the National Level* adlı doktora tezinde yer alan şekil üzerinden geliştirilmiştir.

3.1. Uyum baskısı

Fransa, Ukrayna Krizi'nde Rusya ile olan ikili ilişkilerini kullanarak etkili bir aktör olmaya çalışmış ancak bunda başarılı olamamıştır. Bunun üzerine AB düzeyindeki dış politikaya yönelmiş ve kendi ulusal tercihlerini AB dış politikası haline getirmeye çalışmıştır. Ancak Speck'in (2015a) de altını çizdiği gibi, Fransa genel olarak Kuzey Afrika ve Orta Doğu konularında AB politikalarını yönlendirme başarısı gösterebilmiştir. Buna karşılık Doğu Avrupa ve Rusya konularında ise AB politikalarını etkileme kapasitesi oldukça sınırlıdır. Doğu Avrupa ve Rusya konularında daha çok Almanya'nın önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir (Daehnhardt, 2011; Speck, 2015a; 2015b; Larrabee v.d. 2015). Nitekim üçüncü bölümde de açıklandığı gibi, Ukrayna Krizi'nde AB'nin Rusya'ya yönelik izleyeceği dış politika ağırlıklı olarak Almanya'nın ulusal tercihleri çerçevesinde şekillenmiştir. Hâlbuki Fransa'nın ulusal tercihleri Ukrayna Krizi'nde Almanya'nın ulusal tercihleriyle farklılık göstermiştir. Almanya, Rusya'ya karşı



ekonomik yaptırımları ve diplomatik süreçleri içeren bir dış politikaya savunurken Fransa Almanya'dan farklı olarak ekonomik yaptırımlara karşı çıkmıştır. Ancak AB, Ukrayna Krizi'nde Rusya'ya karşı gösterilecek tepkide Almanya'nın savunmuş olduğu ekonomik yaptırımları en etkili dış politika aracı olarak görmüştür. Dolayısıyla AB ve Fransa arasında ekonomik yaptırımlar konusunda bir 'uyum' sorunu ortaya çıkmıştır. Bu uyum sorununa bağlı olarak Fransa'nın ulusal dış politikası üzerinde ekonomik yaptırımların uygulanması için AB düzeyinden bir uyum baskısı gelmeye başlamıştır (Tertais, 2014; Vitkus, 2015; Bruneau, 2015).

Fransa, Almanya ve İtalya gibi AB üyesi ülkeler karşılaştırıldığında Rusya ile yoğun bir ekonomik ilişkisi söz konusu değildir (Leonard ve Popescu, 2012, 31). Bu nedenle AB'nin Rusya karşı uygulayacağı ekonomik yaptırımların Fransa'yı doğrudan etkileyecek bir durumu ortaya çıkarması beklenmemiştir. Dolayısıyla Fransa'nın Rusya'ya karşı ekonomik yaptırımlara destek vereceği ve bu şekilde AB ve ulusal düzey arasında bir uyum sorunu oluşmayacağı düşünülmüştür. Ancak Fransa, Rusya ile yoğun ekonomik ilişkilere sahip olmasa bile AB'nin Rusya'ya karşı oluşturduğu ekonomik yaptırımlara karşı uzun süre bir direnç göstermiştir (Larsen, 2014, 26). Bu bağlamda Fransa'nın ekonomik yaptırımlara karşı direnç göstermesi hem ekonomik hem de siyasi nedenler olmuştur. Fransa, Rusya ile sınırlı bir ekonomik ilişkiye sahip olduğu için yüksek bir ekonomik kayıpla karşı karşıya kalmamıştır. Buna rağmen Rusya'nın AB ülkelerine yönelik başlattığı karşı yaptırımlar, Fransa'yı doğrudan etkilemeye başlamıştır. Özellikle Rusya'nın AB ülkelerine karşı başlattığı tarım ürünleri ambargosu Fransa'yı doğrudan ve dolaylı olarak etkilemiştir. Pouch'a göre (2015), Fransa diğer AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında Rusya'ya yüksek oranda tarım ürünleri ihracatı yapan bir ülke değildir. Fakat Rusya'nın AB ülkelerine karşı başlattığı ambargo, Polonya, Hollanda ve Almanya gibi Rusya'ya yüksek oranda tarım ürünü ihraç eden ülkelerin önemli bir pazarı kaybetmesine neden olmuştur. Bunun neticesinde bu ülkeler, AB pazarına yönelmişler ve tarım ürünlerinin fiyatlarının önemli oranda etkilenmesine sebebiyet vermişlerdir (Pouch, 2015). Bu çerçevede Fransa, bir yandan Rusya ile yapmış olduğu yaklaşık 1,4 milyar dolarlık ihracat¹ olanağını kaybederken öte yandan diğer AB ülkelerinin AB pazarına daha fazla tarım ürünü arz etmeye başlamasıyla önemli bir gelir kaybı yaşamıştır. Fransa AB ülkeleri içinde önemli bir tarım ülkesi konumunda yer almakta olup ürettiği ürünlerin büyük bölümünü de Avrupa pazarına arz etmektedir. Buna karşılık diğer AB ülkelerinin daha fazla tarım ürünü Avrupa pazarına yönlendirmesiyle Avrupa'da tarım ürünlerinin fiyatı düşmüş ve bu durumdan en fazla Fransız çiftçileri zarar görmüştür (European Parliament, 2015).

Bu bağlamda Fransız siyasi sisteminde önemli bir lobi gücüne sahip çiftçilerin tepkisinden çekinen Fransız hükümeti, Ukrayna Krizi'nin ilk aşamasında ekonomik yaptırımlara olumsuz yaklaşmasına neden olmuştur. Zira Rusya'ya karşı uygulanacak ekonomik yaptırımlar karşısında Rusya'nın uygulayacağı karşı yaptırımların Fransız tarım sektörünü doğrudan ve dolaylı etkileyeceği düşünülmüştür. Bunun neticesinde uzun süredir ekonomik krizden dolayı önemli bir kayıp yaşayan Fransız çiftçilerinin daha fazla uğrayacakları kayıplar nedeniyle hükümeti zor durumda bırakacağından korkulmuştur. Nitekim Rusya'nın AB ülkelerine yönelik yaptırımları uygulamaya koyması, Fransa'da hükümete yönelik protestoların başlamasına neden olmuştur (Nazca, 2014; Klimaszewki, 2014; Pouch, 2015). Hükümet bu protestoları engellemek için vergi indirimi dâhil birçok sübvansiyon taahhüdünde bulunmak zorunda kalmıştır. Bu anlamda Fransa bir yandan ihraç gelirlerini kaybederken öte yandan çiftçilerin eylemlerini sonlandırmak için vergi gelirlerinin bir kısmından vazgeçmekle karşı karşıya kalmıştır. Bu durum, birçok Fransız siyasi tarafından hükümete karşı kullanılmaya başlamıştır. Örneğin, Cumhurbaşkanlığı için yeniden seçime hazırlanan Nicolas Sarkozy yapmış olduğu açıklamalarda 'Ukrayna Krizi'nin bedelini ödemeye mâhkum bırakılan çiftçilere' ekonomik destek sözünün vererek Rusya'ya yönelik yaptırımları kaldırmayı vaat etmiştir (Sputnik, 2016). Bu anlamda Sarkozy'nin açıklamalarının da anlaşılacağı üzere, çiftçilerin desteğinin alınması seçimlerde adaylar için önemli bir avantaj sağlamaktadır. Dolayısıyla çiftçilerle karşı karşıya

¹ Fransa, Rusya'ya yıllık yaklaşık olarak 1,4 milyar dolarlık tarım ihracatı yapmaktadır. Rusya'nın AB ülkelerine karşı başlatmış olduğu ambargodan dolayı Fransa bu gelirin % 75'lik bir kısmını kaybetmiştir. Rusya AB ülkelerinden taze ve dondurulmuş büyükbaş ve kümes hayvanlarının etlerini, balık ve süt, meyve ve sebze ürünlerini almayı durdurmuştur. Fransa'nın Rusya'ya ihraç ettiği tarım ve hayvan ürünlerinin % 78'i Rusya'nın ambargo uyguladıklarının kapsamaktadır. Buna karşın Fransa'nın Rusya'ya ihraç ettiği ve ihracatın % 22'sini kapsayan alkollü ve alkolsüz içecekler (şarap dâhil) uygulanan yaptırımların dışında tutulmuştur. Dolayısıyla Fransa hala bu ürünleri Rusya'ya ihraç edebilmektedir. Diğer taraftan AB ülkeleri içinde Rusya'ya Ukrayna Krizi'nden önce tarım ürünleri ihraç eden ülkeler ve ihracat miktarları 2013 yılı itibarıyla şöyledir: Almanya 1.83 milyar, Polonya 1.55 milyar, Hollanda 1.42 milyar, İtalya 1.34 milyar, İspanya 1.26 milyar, diğer AB ülkeleri 4.8 milyar dolardır. Bu konu da detaylı bilgi için bakınız: http://ec.europa.eu/agriculture/russian-import-ban/pdf/info-note-03-09_en.pdf, Who is hit hardest by Russia's trade ban? <https://www.rt.com/business/178888-russia-trade-ban-who-hurts/>, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569020/EPRS_BRI\(2015\)569020_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569020/EPRS_BRI(2015)569020_EN.pdf)



gelmek istemeyen hükümet AB ve ulusal düzey arasında yüksek bir uyumsuzluğu meydana getirecek olan ekonomik yaptırımlara uzun süre direnç göstermiştir.

Fransa'nın ekonomik yaptırımlara karşı olmasının ikinci nedeni ise Rusya ile olan askeri anlaşmalarıdır (Tertrais, 2014). Fransa, 2011 yılında Rusya ile iki askeri geminin inşası üzerine bir anlaşma yapmış ve bu gemileri 2015 sonrası Rusya'ya teslim etmeyi taahhüt etmiştir. Ukrayna Krizi'nin çıkması üzerine Fransa'nın Rusya ile yapmış olduğu bu anlaşma hem ulusal düzeyde hem de AB düzeyinde büyük bir sorun haline dönüşmüştür. Aslında krizin ilk evresinde AB Rusya'ya karşı vize ve ortaklık müzakerelerini askıya alarak daha sınırlı yaptırım kararı almıştır (Vitkus, 2015, 8). Bu durum ise genel olarak gemilerin teslimine engel oluşturmadığı için Fransa tarafından desteklenmiştir. Ancak Kırım'ın Rusya tarafından ilhak edilmesi ve M17 sefer sayılı uçağın düşürülmesinden sonra AB, Rusya'ya karşı yaptırımları genişle kararı almıştır. Buna göre, ekonomik yaptırımlara askeri araçların satışı da dâhil edilmiştir. Elbette bu durum Fransa'nın doğrudan etkileyen bir durumu ortaya çıkarmıştır. Fransa bir yandan ekonomik ve siyasi nedenlerle gemileri Rusya'ya teslim etmek isterken diğer yandan AB ve AB ülkelerinin teslimatın iptali yönündeki baskıyla karşı karşıya kalmıştır (Tertrais, 2014; Larsen, 2014). Bu bağlamda Fransa gemilerin teslimatından kaynaklanacak ekonomik kayıplar ve iyi ilişkileri olan Rusya ile doğrudan karşı karşıya gelmemek için uzun süre AB'nin ekonomik yaptırım kararlarına direnmiştir. AB ise daha önce üye ülkeler arasındaki farklılıkları ve onlarla olan ikili ilişkileri kullanarak AB politikasını etkilemeyi başarabilen Rusya'yı engelleyebilmek için bütün üye ülkelerin Rusya'ya karşı tek sesliliğini sağlamak istemiştir (Schmidht-Felzmann, 2015, 122-123).

AB ve ulusal düzey arasında gemilerin teslimatı yönünde ortaya çıkan bu uyumsuzluk Fransız dış politikası üzerinde önemli bir uyum baskısının oluşmasına neden olmuştur. Her ne kadar Fransa oluşan bu baskıları karşısında alternatif seçenekler oluşturarak² AB düzeyi ve ulusal düzey arasındaki uyum derecesini azaltmaya çalışsa da bunda başarılı olamamıştır. Zira AB, Rusya'ya karşı izlenecek ekonomik yaptırımların tutarlılığına zarar verecek önerileri kabul etmemiştir. Fransa kendi ulusal tercihlerini AB düzeyine taşıma konusunda başarısız olunca AB düzeyinden gelen baskılar karşısında ulusal dış politikasını AB'ye uyumlu hale getirmek zorunda kalmıştır. Bu bağlamda Fransa ekonomik açıdan uğrayacağı zararın karşılanması sonucu Rusya'ya karşı ekonomik yaptırımları uygulamaya koymuştur.

Sonuç olarak Fransa her ne kadar krizin ilk evresinde AB'nin Rusya politikasını etkileme başarısı gösteremediği için Rusya ile olan ikili ilişkilerine yönelse de Rusya'nın eylemlerini etkileyebilme kapasitesinin olmaması onu tekrar AB politikalarına yönlendirmiştir. Bu durum ise zaten AB politikasını kendi ulusal tercihlerine göre şekillendirme başarısı gösteremeyen Fransa'nın AB düzeyindeki politikadan etkilenme sürecini beraberinde getirmiştir. Özellikle ekonomik yaptırımlar konusunda AB ve Fransa arasında önemli farklılıklar ortaya çıksa bile AB politikasının Fransa'ya göre Rusya'yı etkileyebilme kapasitesine sahip olması, ulusal dış politikanın Avrupalılaşmasının önünü açmıştır. AB düzeyindeki politikanın tek taraflı hareket etmeden daha az maliyet içermesi ve uğranılacak zararın üye ülkeler tarafından karşılanacak olması Fransa'nın AB politikaları ile uyumlu olmasını sağlamıştır. Diğer taraftan AB dış politikası, Fransa ulusal dış politikası üzerinde bir uyum baskısı oluştursa da Fransa'yı Ukrayna Krizi'nde daha etkili bir aktör haline getirmesi, Fransa'yı AB politikalarına destek vermesini sağlamıştır. Zira daha önce de belirtildiği gibi, Fransa'nın Doğu Avrupa'ya yönelik güçlü bir politikası söz konusu değildir. Dolayısıyla Ukrayna Krizi'nde rol oynamak isteyen Fransa için en uygun yol AB dış politikasına uyum sağlamak gibi gözüküştür. Bu uyum sağlanırken AB'nin Fransa'ya gerekli ekonomik destek verilmesi, ulusal düzeyde oluşan uyum baskının hafiflemesini ve oluşan dirençlerin kırılmasını sağlamıştır.

3.2. Ulusal Dış Politika Elitlerinin Sosyalleşmesi

Ukrayna Krizi'nin ardından Fransa'nın ulusal dış politikasının Avrupalılaşmasında AB düzeyinde teşekkül eden uyum baskısından çok Fransız dış politika elitlerinin etkisi olmuştur. Uyum baskısı, ulusal dış politikanın Avrupalılaşması için önemli bir koşulu oluşturmaktadır ancak Fransa gibi ulusal egemenlik yetkilerini AB'ye karşı korumaya çalışan devletlerin kolayca AB dış politikasının dışına çıkabildikleri görülmektedir (Charillon ve Wong, 2011). Bu durum ise AB'den gelen uyum baskısının bu ülkeler üzerinde herhangi bir değişikliğe yol açmasını engellemektedir. Dolayısıyla bu ülkelerin ulusal dış politikalarında bir değişimin yaşanabilmesi daha çok dış politika yapımı sürecinde Brüksel'deki üye ülkelerin dış politika elitlerinin etkilenmesi yoluyla (Juncos ve Pomorska, 2006). Çünkü bu süreçte üye ülkelerin dış politika

² Buna göre Fransa, iki gemiden ilkinin Rusya'nın Ukrayna'daki barış sürecine katkı sağlaması karşılığında teslim etmeyi önermiştir. Ukrayna'da barış sürecine başarılı bir şekilde geçilmesi halinde Fransa ikinci gemiyi de Rusya'ya teslim etmeyi taahhüt etmiştir. Ancak Fransa'nın bu önerisi başta Almanya olmak üzere diğer AB ülkeleri tarafından kabul edilmemiştir. AB koşulsuz olarak Fransa'nın Rusya'ya gemileri teslimatını iptal etmesini istemiştir.



elitleri arasındaki etkileşimler ve bilgi paylaşımları, Avrupa dış politikası için hangi alanın sorunlu, hangi alanın işbirliğine uygun olduğunun tespitini kolaylaştırmaktadır. Böylece üye ülkelerin dış politika elitleri, bütün ülkelerin üzerinde uzlaşabileceği bir politika üretmekte ve bunun ulusal düzeyde uygulanması mümkün hale getirilmektedir (M. E. Smith, 2004, 105).

Bu bağlamda Fransız dış politika elitleri -özellikle Cumhurbaşkanları- Fransa'nın Avrupa'daki ve dünyadaki nüfuzunu artırmak için AB düzeyinde diğer ülkelerin dış politika elitleriyle yoğun işbirliği içindedir (Gross, 2009; Wong ve Hill, 2011; Charillon ve Wong, 2011; Terpan, 2015). Fransız dış politika yapımcıları uzun yıllar boyunca uluslararası siyasette Fransa'nın statüsünü korumak için bağımsız bir dış politika izlemeyi tercih etmişlerdir. Bu nedenle AB düzeyindeki dış politika işbirliğine katılımları sınırlı olmuştur. Ancak Fransa'nın Soğuk Savaşın bitmesinden sonra Rusya, Çin ve Hindistan gibi yükselen yeni güçler karşısında dünyadaki konumunu tek başına koruyabilmesi oldukça zorlaşmıştır. Ulusal hedeflere daha kolay ulaşmak isteyen ulusal dış politika elitleri, Fransa'nın karşılaştığı bu zorluklar nedeniyle AB'yi bir araç olarak görmeye başlamışlardır (Terpan, 2015, 96). Bu doğrultuda Fransız dış politika yapımcıları, ulusal egemenlikten ödün vermeksizin AB düzeyindeki dış politikaya daha fazla katılım göstermişlerdir. Bu süreçte Fransa, diğer ülkelerin dış politika elitlerini etkileyerek kendi dış politika hedeflerini AB'nin bir parçası haline getirmeye çalışmıştır. Dünya siyasetinde tek başına üstesinden gelemediği konularda AB'nin gücünü kendi ulusal egemenliğini koruyarak arkasına alan Fransa, dünyadaki prestijini koruyabilmiştir. Buna karşın yukarıdaki şekilde görülebileceği gibi, Fransa'nın AB politikasını etkilemeyi başaramadığı, yani ulusal tercihlerini AB politikası haline getiremediği durumlarda kendi ulusal kapasite ve kabiliyeti çerçevesinde uluslararası politikada önemli bir aktör olmaya yönelmiştir. Bu şekilde AB'nin ulusal dış politikası üzerindeki etkisini sınırlandırarak dış politika alanındaki egemenlik haklarını korumayı amaçlamaktadır.

Ancak Terpan'a (2015) göre, Fransız dış politika elitleri, son dönemlerde ulusal tercihlerini AB düzeyine taşıyamasalar bile AB dış politikasını alternatif olarak görmeye başlamışlardır (Terpan, 2015, 101-104). Fransa için ulusal egemenlik konusu hala ön planda olmasına rağmen Fransız dış politika elitleri, ulusal dış politikanın organizasyonel yapısında bir değişime neden olmayacak AB dış politikasına olumlu yaklaşmışlardır. Ulusal egemenlik haklarının Brüksel tarafından kısıtlanmadığı durumlarda Fransa, AB dış politikasına uyumu önemli bir seçenek olarak görmektedirler. Buna göre Fransa eğer ulusal tercihlerini AB düzeyine transfer edemezse iki durumla karşı karşıya kalmaktadır. Bunlardan birincisi, Fransa'nın tek başına uluslararası politikada etkili bir aktör olmayı başardığında AB dış politikasını ikinci planda bırakmaksıdır. Bu durumda Fransa AB politikasının tercihlerine göre değil, tamamen kendi tercihleri doğrultusunda hareket etmektedir. İkincisi ise Fransa'nın tek başına uluslararası politikada etkili bir aktör olamadığı ve ulusal egemenlik konusunda herhangi bir talep oluşmadığı durumlarda AB dış politikasının ulusal dış politika için öncelikli hale gelmesidir. Bu bağlamda Fransa'nın AB dış politikasına yönelmesi, bir yandan daha az maliyetle daha fazla fayda elde etmesinden, diğer yandan uluslararası politikada prestij ve etki oluştururken herhangi bir egemenlik kısıtlamasına maruz kalmamasından kaynaklanmaktadır (Terpan, 2015, 101).

Ukrayna Krizi'nde Fransa'nın AB dış politikasına yaklaşımı, uzun yıllardır benimsediği geleneksel dış politikaya göre değil, Terpan'ın (2015) da işaret ettiği fayda maliyet esasına bağlı olarak şekillenmiştir. Bu durum Fransa'nın Charles de Gaulle'den bu yana izlemiş olduğu ulusal temelli dış politika yaklaşımının, ulusal çıkarlar ve ülke prestijinin korunması söz konusu olduğu hallerde değişebildiğini göstermiştir. Elbette ulusal düzeyde bu türden doktrinel değişimin gerçekleşebilmesi Fransa'nın siyasal yapısıyla doğrudan ilişkilidir. Zira Fransa'nın siyasal yapısındaki dış politika konusunda Cumhurbaşkanının önemli bir konuma sahip olduğu görülmektedir. Buna göre Cumhurbaşkanı, Almanya'da olduğu gibi parlamento ve hükümet engellerine takılmadan dış politikayı değiştirebilme ve yönlendirebilme gücünü elinde bulundurmaktadır. Bu bağlamda 2012 yılında Fransa Cumhurbaşkanlığına seçilen François Hollande, Ukrayna Krizi'nde ulusal dış politikanın AB dış politikasına uyum sağlamasında en etkili aktör olmuştur. Hollande, Sosyalist Partiye mensup bir politikacı olarak Avrupa düzeyindeki yönetime ve işbirliği süreçlerine daha fazla önem vermiş olsa da Fransa'nın dünyadaki konumunun ve prestijinin korunmasıyla ilgili düşüncelerini devam ettirmiştir. Hollande, de Gaulle'ist çizgiden farklı olarak ulusal dış politikanın organizasyonel yapısında herhangi bir değişiklik gerektirmeyecek AB dış politikasında işbirliği süreçlerine destek vermiştir (Lehne, 2012a). Böylece Hollande, bir yandan köklü dış politika geleneğini sürdürmeyi amaçlarken öte yandan AB düzeyindeki yönetim süreçlerine katılan Fransa'nın dünya siyasetinde daha az maliyetle daha fazla faydayı elde ederek konumunu güçlendirmesini istemiştir.

François Hollande, Ukrayna Krizi'nde Fransa'nın arka planda kalan bir AB ülkesi olmasını istememiştir (Speck, 2015a; Tertrais, 2014). Daha doğrusu Avrupa'nın güvenliğini doğrudan ilgilendiren bir



konuda Fransa'nın krize kayıtsız kalmasını arzulamamıştır. Ancak son ekonomik kriz ve Paris'te art arda yaşanan terör saldırıları, Fransa'nın dış politika konusunda AB'yi etkilemesini engellemiştir. Bu nedenle Ukrayna Krizi'nde AB dış politikası, Fransa'nın değil, Almanya'nın tercihlerine göre şekillenmiştir. Fransa'nın köklü dış politika geleneğine göre, ulusal çıkarları yansıtmayan AB düzeyindeki hiçbir gelişme ulusal dış politikanın Avrupalılaşmasına izin vermemektedir. Fakat Hollande, son genişlemeleri takiben Fransa'nın eskisi gibi AB'yi yönlendirme başarısı gösteremeyeceğinin farkına varmış (Lehne, 2012b, 14) ve uluslararası politikada Rusya gibi ülkelere karşı Fransa'nın tek başına hareket edemeyeceğini görmüştür. Dolayısıyla ulusal egemenliği etkilemeyen AB dış politikasının dışında kalınmasının ulusal çıkarlara daha fazla zarar vereceği düşüncesi ön planda çıkmıştır. Bunun da ötesinde dış politika süreçlerinin dışında kalınmasının Fransa'nın AB düzeyindeki konumunu zedeleyeceğinden endişe edilmiştir. Bütün bunlar Hollande'nin AB dış politikasına yönelmesini ancak bunu yaparken ulusal çıkarlar ve egemenlik konularında gerekli hassasiyeti göstermesini beraberinde getirmiştir.

Hollande, Ukrayna Krizi'nde Fransa'nın etkinliğini arttırmak için AB düzeyinde üye ülkelerin devlet başkanları ile yoğun bir diyaloga girmiştir. Bu şekilde kendi çekincelerini bu ülkelere iletmenin yanında bunların Rusya'ya yönelik dış politikalarının kapsamını öğrenmeyi de amaçlamıştır. Hollande gibi Fransa Dışişleri Bakanı Laurent Fabius da diğer üye ülkelerin dışişleri bakanları ile iletişimde ve bilgi paylaşımında bulunarak Fransa'nın yaklaşımlarını Avrupa düzeyine aktarmada önemli bir rol oynamıştır (Larsen, 2014). Fransa'nın iki önemli dış politika eliti olan Hollande ve Fabius, özellikle Alman mevkidaşları ile AB düzeyinde işbirliğini ve etkileşimleri arttırmaya çalışmışlardır. Zira Almanya'nın Ukrayna Krizi'nde AB'ye öncülük etmesinin de ötesinde Fransa'nın çekincelerini en iyi anlayacak ülke olduğu düşünülmüştür (Vitkus, 2015, 13). Almanya'nın da Fransız dış politika elitleriyle işbirliği kurmak istemesi, Fransa'nın tereddütlerinin Almanya tarafından daha fazla dikkate alınmasını sağlamıştır. Bu sayede gerekli güvenceler -özellikle ekonomi konusunda- Fransa'ya verilmiştir. Daha da önemlisi, Almanya'nın Ukrayna Krizi'nde Fransa'yı önemli bir ortak olarak görmesi, krizin atlatılması noktasında Fransa'nın Almanya ile birlikte AB'ye liderlik etme fırsatını ortaya çıkarmıştır (Speck, 2015a). Elbette Fransa, Almanya kadar AB dış politikasının oluşumunda etkili bir ülke olamamıştır ancak Fransız dış politika elitleri sayesinde Ukrayna Krizi'nde daha az maliyetle daha fazla fayda sağlayacak bir dış politika izlemeyi başarmıştır. Dolayısıyla egemenlik konusunu sınırlandırmayacak ve ulusal çıkarlarına katkıda bulunacak AB dış politikası süreçlerinde Fransa'nın, dış politikanın oluşumunda etkili olmasa da yer alabileceği belirginleşmiştir.

Sonuç olarak Fransız dış politika elitlerinin Ukrayna Krizi'nde AB dış politikasına fayda maliyet analizi çerçevesinde yaklaşımları, Checkel'in (2005) belirttiği stratejik sosyalleşmenin Fransız dış politikasının Avrupalılaşmasında önemli bir rol oynadığını göstermiştir. Zira Fransız dış politika elitleri, Fransa'nın ekonomik kayıplarının engellenmesi ve Ukrayna Krizi'nde etkili bir aktör olabilmesi için ulusal dış politika tercihlerini değiştirerek AB dış politikasıyla uyum sağlamışlardır. Fransa'nın AB dış politikasıyla uyumlaştırılması, ulusal egemenlik yetkilerinden ödün verilmemesine bağlıdır. Aksi takdirde Fransa, yüksek bir maliyetle karşı karşıya kalsa bile egemenlik haklarından feragat etmemek için AB dış politikasıyla koordine olmaya sıcak bakmayacaktır. Böylece Fransa'nın egemenlik hakkındaki endişelerinden dolayı ulusal çıkarlarını korumak için diğer ülkelerin öncülük ettiği AB düzeyindeki dış politika süreçlerine uyum sağlamayabileceği anlaşılmıştır.

3.3. Gürcistan Savaşı'nın Etkisi

Fransa ulusal dış politikasının Avrupalılaşmasında uluslararası krizlerin önemli bir rol oynadığı görülmektedir (Gross, 2009; Wong ve Hill, 2011; Charillon ve Wong, 2011). Soğuk Savaş sonrasında meydana gelen uluslararası krizler, Fransa'nın kendi ulusal kapasite ve kabiliyetinin sınırlarını görmesine yardımcı olmuştur. Fransa birçok krizde tek taraflı olarak hareket etmeyi tercih etmiş ancak gerekli başarıyı gösterememiştir. Uluslararası politikada etkili bir aktör olmak isteyen Fransa, kendi dış politika hedeflerini gerçekleştirmede AB'nin önemli bir faktör olduğunu görmüştür. Zira Fransa, yüksek risklerin ve maliyetlerin altına girmeden ulusal düzeydeki amaçlarına AB dış politikası aracılığıyla daha etkin bir şekilde ulaşabileceğini anlamıştır (Terpan, 2015, 101). Egemenlik kaygılarından dolayı Maastricht Antlaşması'nda AB dış politikasının kurumsallaşmasına sınırlı destek veren Fransa, uluslararası krizlerde gösterilen başarısızlıklardan sonra AB dış politikasının geliştirilmesine katkı sunan ülkelere birine dönüşmüştür. Bu değişiklikler AB dış politikasının daha tutarlı olmasını sağlarken AB ülkelerinin ulusal dış politika hedeflerini AB aracılığıyla gerçekleşmesini kolaylaştırmıştır. AB'nin uluslararası krizlerde etkili bir şekilde rol almasıyla üye ülkelerin gündeminde yer almayan konularda bile önemli bir aktör olabilmıştır .

Bu bağlamda Gürcistan Savaşı, dış politika alanında Kuzey Afrika ve Ortadoğu konularına odaklanan ve bu nedenle diğer konularda sınırlı kapasite ve kabiliyete sahip olan Fransa'nın AB aracılığıyla etkinliğini arttırması açısından önemlidir. Speck'in (2015a) de belirttiği gibi, Doğu Avrupa ve Kafkasya genel



olarak Fransa'nın ulusal dış politikasının kapsamı dışında yer almaktadır. Bu durum ise Fransa'nın bu coğrafyalarda çoğu kez tek başına etkili bir aktör olarak hareket etmesini engellemiştir. Buna karşın Fransa, 2008 yılında Gürcistan ve Rusya arasında yaşanan çatışmayı sonlandırmayı başaramamıştır (Larsen, 2009, 9). Fransa'nın bu başarısı sadece sahip olduğu uluslararası statü ve diplomatik kapasiteden kaynaklanmamış, üstlendiği AB dönem başkanlığı da bunda etkili olmuştur. Nitekim Fransa'nın diplomatik kapasitesini Rusya ve Gürcistan arasında yaşanan çatışmada kullanabilmesi, AB'nin özellikle Doğu genişlemesinden sonra bölgeye yönelik dış politikası ile olanaklı hale gelmiştir. Çünkü genişlemeden sonra AB, Rusya da dâhil olmak üzere bölge ülkeleriyle ekonomik ve siyasi açılardan yoğun işbirliği süreçlerini hayata geçirmiştir. Böylece AB, bu ülkeler üzerinde etkili bir aktör konumu kazanmıştır. Dolayısıyla Fransa, AB'nin dönem başkanı sıfatıyla bu imkânları kendi diplomatik becerisini de kullanarak üst düzeye taşımıştır.

Gürcistan Savaşı'nda AB dış politikasının kendi ulusal dış politikasına önemli ve hissedilebilir bir etki yapması Fransa'nın AB düzeyindeki politikaya uyum sağlamasını teşvik etmiştir. Zira ulusal politika üzerindeki bu tür bir etki Fransa'nın yüksek risk ve maliyet üstlenmeden uluslararası sistemde dış politikasının prestijini arttıran sonuçları ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda Gürcistan Savaşı'ndan çıkarılan dersler ve tecrübeler, Ukrayna Krizi'nde Fransa'nın Rusya'ya karşı AB düzeyinde oluşturulan dış politikayı desteklemesini sağlamıştır. Fransa'nın AB politikasını benimsemesinin birkaç nedeni vardır. Bunlardan birincisi, Fransa'nın tıpkı Kafkasya'da olduğu gibi Doğu Avrupa'ya yönelik kapsamlı bir dış politika gündemine sahip olmamasıdır. Buna karşın Soğuk Savaşın sona ermesiyle AB özellikle Almanya ve Polonya'nın öncülüğünde bölgeye yönelik kapsamlı bir dış politika gündemi oluşturmuştur. Öyle ki bölge ülkeleriyle olan yoğun ekonomik ve siyasi işbirliği sayesinde AB dış politikası bu ülkelerin tercihlerini etkileyebilecek boyuta gelmiştir. İkincisi, Rusya'ya karşı izlenecek tek taraflı dış politikanın AB politikasına göre daha fazla risk ve maliyet içermesidir. Bunun temel nedeni Fransa'nın bölgede sınırlı kaynak ve kapasiteye sahip olması ve Rusya ile doğrudan karşı karşıya gelmesidir (Terpan, 2015, 101). Bu ise Fransa'nın daha fazla risk almasına ve buna bağlı olarak risk maliyetlerinin artmasına neden olacaktır. Fakat AB düzeyindeki politikanın takip edilmesi ile bu risk ve maliyetler üye ülkeler arasında paylaşılacaktır. Nitekim Fransa'nın savaş gemileri ile ilgili verdiği kararı AB'nin yaptırımları çerçevesinde iptal etmesi, onun Rusya ile doğrudan karşı karşıya gelmesini engellemiş ve uğramış olduğu zararı üye ülkelerle paylaşmasını sağlamıştır.

Son olarak Fransa'nın Gürcistan Savaşı'ndan elde ettiği deneyimlerin Ukrayna Krizi'nde yansımaları, Doğu Avrupa ve Kafkasya gibi bölgelerde Avrupa düzeyinde Almanya ile birlikte hareket etmenin gerekliliği olmuştur (Speck, 2015a; 2015b; Fenonko, 2015). AB ülkeleri arasında Almanya, Rusya ile ilişkileri en iyi olan ülkedir. Gürcistan Savaşı'nda AB dönem başkanı olarak Fransa'nın Rusya ve Gürcistan arasındaki arabuluculuğunda Almanya'nın Rusya ile olan siyasi ilişkisinin büyük katkısı bulunmaktadır. Bu nedenle Fransa, Ukrayna Krizi'nde AB düzeyinde Almanya ile işbirliğini ön plana çıkarmaya çalışmıştır. Çünkü Almanya, Rusya ile AB arasındaki diyalogun kurulmasında halâ önemli bir yere sahiptir (Forsberg, 2016, 30). Fransa, AB düzeyinde Almanya ile işbirliği yaparak Ukrayna Krizi'nde önemli bir aktör olmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda Fransa, AB düzeyinde Almanya'nın öncülüğünde oluşturulan dış politikaya uyum sağlayarak ulusal dış politikasının Avrupalılaşmasının önünü açmıştır. Rusya'ya uygulanacak yaptırımlara karşı olan Fransa, Almanya ile birlikte AB'nin liderliğini üstlenebilmek için yaptırım kararlarını kabul etmek zorunda kalmıştır. Böylece Fransa, her ne kadar Doğu Avrupa'ya yönelik sınırlı dış politika gündemi olsa da ulusal dış politikasını AB düzeyi ile uyumlu hale getirerek Almanya ile birlikte Rusya ile yapılan müzakerelerde önemli bir aktöre dönüşmüştür (Speck, 2015a). Fransa'nın dış politika gündemi içinde yer almayan konularda AB'nin kendi kapasite ve kabiliyetini arttırıcı bir etkisinin olduğunu keşfetmesi -ki egemenlik konusunda çok hassas olmasına rağmen- Avrupa düzeyindeki dış politikaya uyum sağlamasını kolaylaştırmıştır. Gürcistan Savaşı'nda tecrübe ettiği bu durum elbette Ukrayna Krizi'nde kendini göstermiş ve Fransa'nın AB düzeyi ile aynı doğrultuda dış politika izlemesini sağlamıştır.

4. Sonuç

Dış politika alanının AB'nin ortak politikalarından biri haline gelmesiyle AB düzeyindeki dış politika süreci kurumsallaşma evresine girmiştir. Bu durum üye ülkeler için yeni bir süreç olsa da AB düzeyinde dış politika yapma faaliyetinin üye ülkelerin elinde olması, önemli bir sorunun ortaya çıkmasını engellemiştir. Maastricht Antlaşması, belki ekonomi politikalarında olduğu gibi somut, katı ve spesifik dış politika normları getir(e)memiştir ama üye ülkelerin AB düzeyinde daha fazla dış politika oluşturma süreçlerine katılmasına olanak sağlamıştır. Bu da zaten daha sonraki süreçte AB düzeyinde dış politika ile ilgili belirgin yönetim yapılarının ve düzeylerinin teşekkül etmesine ve gelişmesine kapı aralayacak süreçleri meydana getirmiştir. Bu bağlamda Maastricht'ten sonra üye ülkelerin AB düzeyinde dış politika yapma süreçlerine daha fazla katılmaları, ulusal dış politikalarda bir dönüşüme neden olmadıysa bile



önemli ölçüde değişikliklerin yaşanmasını sağlamıştır. Üye ülkelerin giderek AB'nin imkânlarından daha fazla yararlanmak istemesi, onların AB düzeyindeki dış politikaya yönelmelerini ve bunun neticesinde de AB düzeyinden daha fazla etkilenmelerini beraberinde getirmiştir. AB düzeyinde ortaya çıkan bu süreçler AB üyesi ülkelerin ulusal dış politikaları üzerinde farklı zamanlarda farklı düzeylerde olsa bile bir Avrupa dış politikasına yakınlaşm etkisi ortaya çıkarmıştır. Bu etki, üye ülkelerin zaman içinde AB düzeyinde dış politika oluşturma süreçlerine katılmalarının bir sonucudur. Çünkü üye ülkelerin AB düzeyindeki dış politika yapımına katılmaları, ortak değerlerin, iş yapma tarzlarının, ortak inanışların ve normların inşa edildiği, yayıldığı ve kurumsallaştığı süreçlerin oluşmasını sağlamıştır. Nitekim Ukrayna Krizi'nde AB'nin önemli ülkelerinden olan Fransa AB düzeyindeki dış politika süreçlerine katılmalarıyla ulusal politikası AB dış politikasına uyum sağlaması söz konusu olduğu görülmüştür. Fransa, AB'nin Rusya'ya karşı ekonomik ve diplomatik çerçevede izlediği dış politikaya uyum sağlayarak Ukrayna Krizi'nde AB'nin etkili bir aktör olmasına katkıda bulunmuştur. AB'nin sivil ve ekonomik gücü krizi sonlandıramamış olsa bile krizin bütün Avrupa coğrafyasını etkileyecek bir savaşa dönüşmesinin önüne geçilebilmiştir. Ukrayna Krizi'nin devam ettiği düşünüldüğünde AB'nin genel olarak başarısız olduğu söylenebilir ama sınırlı düzeyde de olsa birlikte alınan kararlar -ki şu ana kadar Rusya'ya karşı alınmış en kapsamlı kararlardır- Fransa'nın da katılımıyla üye ülkeler arasındaki 'tek sesliliği' sağlanmasıyla söz konusu olabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Baun, M. J. & Marek, D. (2013). *The new member states and the European Union: foreign policy and Europeanization*. Oxon: Routledge.
- Bindi, F. (Ed.). (2010). *The foreign policy of the European Union: assessing Europe's role in the world*. Washington DC: Brookings Institution Press.
- Börzel, T. & Risse, T. (2003). Conceptualizing the domestic impact of Europe, İçinde, K. Featherstone & C. M. Radaelli (Eds.), *The Politics of Europeanization* (ss 57-80). Oxford: Oxford University Press.
- Bruneau, C. (2015). *France, Canada Still Seek Diplomatic Solution To Russian-Ukrainian Crisis*. <http://aviationweek.com/blog/france-canada-still-seek-diplomatic-solution-russian-ukrainian-crisis> adresinden 21/01/2016 tarihinde alındı.
- Bruneau, C. (2015). *France, Canada Still Seek Diplomatic Solution To Russian-Ukrainian Crisis*. <http://aviationweek.com/blog/france-canada-still-seek-diplomatic-solution-russian-ukrainian-crisis> adresinden 21/01/2016 tarihinde alındı.
- Charillon, F. & Wong, R. (2011). France: Europeanization by default. İçinde, R. Wong & C. Hill (Eds.), *National and European foreign policies: towards Europeanization* (ss. 19-34). London: Routledge.
- Cowles, M., Caporaso, J. & Risse, T. (2001). *Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Daehnhardt, P. (2011). Germany in the European Union. İçinde, R. Wong & C. Hill (Eds.), *National and European Foreign Policy: Towards Europeanization* (ss. 35-56). Oxon: Routledge.
- European Parliament, (2015). *Economic impact on the EU of sanctions over Ukraine conflict*. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569020/EPRS_BRI\(2015\)569020_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569020/EPRS_BRI(2015)569020_EN.pdf) adresinden 25/02/2016 tarihinde alındı.
- Fenonko, A. (2015). *Why Germany and France are taking on new roles in the Ukraine crisis*. <http://www.russia-direct.org/opinion/why-germany-and-france-are-taking-new-roles-ukraine-crisis> adresinden 10/01/2016 tarihinde alındı.
- Flers, N. A. & Müller, P. (2012). Dimensions and mechanisms of the Europeanization of member state foreign policy: State of the art and new research avenues. *Journal of European integration*, 34(1), 19-35.
- Forsberg, T. (2016). From Ostpolitik to 'frostpolitik'? Merkel, Putin and German foreign policy towards Russia. *International Affairs*, 92(1), 21-42.
- Ginsberg, R. (2001). *The European Union in International Politics: Baptism by Fire*. Lanham. New York and Oxford: Rowman & Littlefield.
- Gross, E. (2009). *The Europeanization of National Foreign Policy. Continuity and Change in European Crisis Management*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Guéhenno, J. M. (2014). *French foreign policy: activism or leadership? European Council on Foreign Relations*. Riga Series http://www.ecfr.eu/article/commentary_french_foreign_policy_activism_or_leadership adresinden 12/02/2015 tarihinde alındı.
- Héritier, A. (2001). Differential Europe: National Administrative Responses to Community Policy. İçinde, M. G. Cowles, J. A. Caporaso & T. Risse (Eds.), *Transforming Europe. Europeanization and Domestic Change* (ss.44-59). Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Hix, S. & Goetz, K. H. (2000). Introduction: European integration and national political systems. *West European Politics*, 23(4), 1-26.
- Juncos, A. E. & Pomorska, K. (2006). Playing the Brussels game: Strategic socialisation in the CFSP Council Working Groups. *European Integration online Papers*, 10(11), 1-17.
- Keukeleire, S. & Delreux, T. (2014). *The Foreign Policy of the European Union*. 2nd ed., Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Klimaszewki, F. (2014). *French farmers worry over Russian food embargo*. <http://en.rfi.fr/economy/20140807-france-farmers-worry-food-embargo> adresinden 27/03/2016 tarihinde alındı.
- Larrabee, S. F., Wilson, A. P. & Gordon, J. (2015). *Ukrainian Crises and European Security: Implication for the United States and US Army*. Santa Monica: RAND Corporation.
- Larsen, H. B. L. (2014). *Great Power Politics and the Ukrainian Crisis: NATO, EU and Russia after 2014*, Copenhagen: DIIS, Danish Institute for International Studies. Report 2014: 18. https://www.diis.dk/files/media/publications/import/rp182014_lindboe_nato_forweb.pdf adresinden 28/12/2015 tarihinde alındı.
- Leonard, M. & Popescu, N. (2007). *A Power Audit of EU-Russia Relations*. London: European Council on Foreign Relations.
- Major, C. (2005). Europeanization and foreign and security policy: undermining or rescuing the nation state?. *Politics*, 25(3), 175-90.
- Nazca, J. (2014). *French farmers fear market saturation after Russian ban on agricultural products*. <http://en.rfi.fr/economy/20140808-french-farmers-fear-market-saturation-after-russian-ban-agricultural-products-0> adresinden 14/03/2016 tarihinde alındı.
- Nougayrède, N. (2015). *France and the Eastern Partnership: the view from Paris*. European Council on Foreign Relations, Riga Summit http://www.ecfr.eu/article/commentary_france_and_the_eastern_partnership_the_view_from_paris3033 adresinden 16/02/2016 tarihinde alındı.



- Page, E. (2003). Europeanization and the Persistence of Administrative Systems. İçinde, Jack Hayward & Anand Menon (Eds.), *Governing Europe* (pp. 162-176). Oxford: Oxford University Press.
- Pomorska, K. (2008). *Poland and the Common Foreign and Security Policy of the European Union: From Adaptation to Europeanization?* (Unpublished doctoral dissertation), Loughborough: Loughborough University.
- Pouch, T. (2016). *The Russian Embargo: direct and indirect impact for French agriculture*. http://www.momagri.org/UK/focus-on-issues/The-Russian-Embargo-direct-and-indirect-impact-for-French-agriculture_1498.html adresinden 11/03/2016 tarihinde alındı.
- Radaelli, C. (2003). The Europeanization of Public Policy. İçinde, M. Featherstone ve C. Radaelli, C. (Eds.), *The Politics of Europeanization*. (ss. 27-56). Oxford: Oxford University Press.
- Schmidt-Felzmann, A. (2008). All for One? EU Member States and the Union's Common Policy Towards the Russian Federation. *Journal of Contemporary European Studies*. 16(2), 169-187.
- Schmidt-Felzmann, A. (2015). Facing the Kremlin: Better Brave, Than Sorry!. İçinde, A. Spruds & K. Bukovskis (Eds.). *Towards Reassurance and Solidarity in the Euro-Atlantic Community. Riga Conference Papers 2015*(pp.120-129). Riga: Latvian Institute of International Affairs.
- Smith, K. E. (2014). *European union foreign policy in a changing world*. 3rd ed., London: Polity Press.
- Smith, M. E. (2004). *Europe's foreign and security policy: the institutionalization of cooperation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Speck, U. (2015a). *What was the minority position towards the Russian aggression has become the majority one in the EU. The main driver of this was Russia itself*. <http://ukrainianweek.com/Columns/50/130730> adresinden 26/11/2015 tarihinde alındı.
- Speck, U. (2015b). *German Power and the Ukraine Conflict*, Carnegie Europe <http://carnegieeurope.eu/2015/03/26/german-power-and-ukraine-conflict> adresinden 19/11/2015 tarihinde alındı.
- Sputnik, (2016). *Sarkozy: Fransa'ya baskıyı hafifletmek için Rusya'ya yaptırımlar kalkmalı*. <http://tr.sputniknews.com/avrupa/20160303/1021272354/fransa-rusya-yaptirim-sarkozy.html#ixzz45A7UwGiY> adresinden 25/03/2016 tarihinde alındı.
- Terpan, F. (2015). France: Between National Grandeur and European Commitment. İçinde, R. Balfour, C. Carta, & K. Raik (Eds.). *The European external action service and national foreign ministries: convergence or divergence?* (ss. 89-106). Surrey: Ashgate Publishing.
- Tertrais, B. (2014). *France and the Ukraine Crisis: A Delicate Balancing Act*. http://www.europeanleadershipnetwork.org/france-and-the-ukraine-crisis-a-delicate-balancing-act_1265.html adresinden 21/02/2016 tarihinde alındı.
- Tonra, B. & Christiansen, T. (2004). *Rethinking European Union Foreign Policy*. Manchester: Manchester University Press.
- Tsardanidis, C. & Stavridis, S. (2005). The Europeanisation of Greek Foreign Policy: A Critical Appraisal. *Journal of European Integration*, 27(2), 217-239.
- Vitkus, G. (2015). Towards Stronger Normative Power: The Nature of Shift in EU Foreign Policy in the Context of the Crisis in Ukraine. *European Integration Studies*. 9, 8-19.
- Wong, R. & Hill, C. (Eds.) (2011). *National and European foreign policies: toward Europeanisation*. London: Routledge.
- Wong, R. (2006). *The Europeanization of French foreign policy: France and the EU in East Asia*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.